

A munka világa és a családi kapcsolatok alakulása a Covid-19-járvány idején: Interjú egy többgyermekes édesanyával és egy külföldi munkavállalóval¹

Changes in the world of work and in family relations: Excerpts from interviews with a mother of three children and a Hungarian foreign worker

CZUDOR LUCA EMESE & LABODICS ESZTER

Czudor Luca Emese: BA-hallgató; Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék; czudor.luca@gmail.com

Luca Emese Czudor: BA student; University of Pécs, Faculty of Humanities, Institute of Social Relations, Department of Community and Social Studies; czudor.luca@gmail.com

Labodics Eszter: BA-hallgató; Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék; labodics.eszter@gmail.com

Eszter Labodics: BA student; University of Pécs, Faculty of Humanities, Institute of Social Relations, Department of Community and Social Studies; labodics.eszter@gmail.com

A hirtelen átállás következtében az otthoni munkavégzés felkészületlenül érte a családokat, nagyon gyorsan kellett alkalmazkodni a megváltozott helyzethez. Bár az otthoni munkavégzésnek megvannak az előnyei is, a feladatok könnyen parttalanná, véget nem érővé válhatnak, és bár egy térben tartózkodnak, mégsem tud együtt lenni a család. Másoknak pedig azzal kellett megküzdeni, hogy elvesztették korábbi munkájukat, jövedelmüket.

Czudor Luca Emese interjúja egy ausztriai magyar munkavállalóval (részletek):

– *Úgy alakult az évek során, hogy nem költöztél el másik városba szülővárosodból. Mit gondolsz, miért nem?*

– Ez egyébként Magyarországon egy hagyomány, az embereknek a nagy többsége nem szívesen költözik el a szülőhelyéről, és nagyon sokan ugyanazon a helyen élik le az egész életüket. Ennek elsősorban szerintem érzelmi okai vannak, erősen kötődünk ahhoz a helyhez, ahol születünk és felnőttünk. Ugye szokták azt is mondani, hogy a Balatonnál élni, az egy életérzés, ezt régebben hallottam, nem az én gondolatom. Ez tényleg így van, hogy az ember nagyon kötődik ehhez a helyhez, és bennem is megvan ez az érzés, hogy amikor az ember hazaér, és messziről meglátja a Balatonnak akármelyik csücskét, az egy jó érzés: hogy hazaértem. Biztosan így van ez másokkal is, akik mondjuk a Mátrában laknak, vagy a

---

¹ Az interjúválogatás a hallgatói tehetség gondozás jegyében, az EFOP-3.5.2-17-2017-00002 Szociális munkás és közösségek segítésére irányuló felsőoktatási képzések innovatív, duális és gyakorlatorientált fejlesztése: Transzformatív-dialogikus tanulás a kooperáció szolgálatában című projekt keretében készült.

Nyírségben a bokortanyáknál. Ennek persze kapcsolati okai is vannak, ahol születtem és felnőttem, ott azért elég sok embert ismersz vagy közelebből vagy távolabbról, és hogyha az ember bemegy egy postára, elmegy az orvoshoz, elmegy a boltba, akkor ráköszön azokra, akiket már elég régóta ismer. Megyek az utcán, és folyamatosan ismerősökkel találkozom, tehát igazából ez is hozzátartozik ahhoz, amit először mondtam, hogy érzelmileg kötődik az ember ehhez a helyhez.

– *Ezek után drasztikus lépés volt, hogy nemcsak várost, hanem országot is váltottál. Hogy érintett ez téged akkor érzelmileg? Mi segített talpra állni abban a helyzetben?*

– Furcsa érzés volt olyan szempontból, hogy én egy picit büszke is voltam arra, hogy egész életemben ott éltem, ahol születtem, 44 éven keresztül – és utána nemhogy másik városba, hanem másik országba is kerültem. Érzelmileg nagyon rossz volt, mert minden szempontból váltás volt. Anyagilag is teljesen padlón voltunk, hiszen munkanélküli voltam, tönkrement a vállalkozásom, mínuszban voltunk. Lelkileg nagyon megviselt engem is, meg a családtagjaimat is ez a helyzet. Elkerültem az első helyre, ahol két napot dolgoztam, de az egy nagyon rossz hely volt, barátságtalan kollégákkal, meg nem is nekem való volt, mert nagyon puccos hely volt. Akkor elkerültem a második helyre, hát ott sem volt sokkal jobb, ott is kicsit mufurc kollégák voltak, de volt egy-két normális már azért. Amikor elkerültem arra helyre, ahol otthagadtam majdnem hat évig, ott sok szempontból más volt, mert volt két-három kollégám, aki segített érzelmileg meg szakmailag is abban, hogy belerázódjak ebbe az egészbe. Ami hatalmas segítség volt még, az az, hogy az elmúlt húsz évben nagyot változott a világ. Régen csakis mobiltelefonon tudtad tartani a kapcsolatot a szeretteiddel, azelőtt meg vezetékessel. Amikor én idekerültem a munkahelyemre, akkor már volt Skype és Messenger. Ha az ember úgy gondolta, akkor egy fél órát, egy órát is tudott teljesen ingyen beszélni a családjával. Érzelmileg sokat segített, hogy nem kellett három percben gyorsan-gyorsan megbeszélni a telefonon, hogy mit szeretnél... Meg az is, hogy annyit számítógépezett az ember, amennyit akart. Nézegettem a balatoni képeket. Akkor olyan volt, mintha nem is ott lennék, hanem otthon, kicsit ki tudtam szakadni az egészből. (...)

Össze vagyunk zárva hónapokig, évekig, egész jól ismerjük egymást, ha akarjuk, ha nem. De ennek az is az oka szerintem, hogy aki nem mondja ki és nem is tudatosul bennük, azok is feszültek a bezártság miatt. Azt szoktam erre mondani, hogy mindentől és mindenkitől távol vagyunk, akit és amit szeretünk.

– *Hogyan érintett, hogy megszűnt a munkaviszonyod? Kérlek, mesélj az akkori gondolataidról, érzéseidről!*

– Az mindig rossz érzés, amikor megszűnik az embernek a munkahelye, de hála istennek ilyenben azért nem volt sokszor részem életemben. Az embernek ilyenkor átfut az agyán, hogy ilyenkor most hogyan fogom fizetni a hiteleimet, meg a csekkeket, meg hogyan tovább; és olyan jó kis munkahelyem volt, hogy lesz ez? Nagyon rosszul érintett lelkileg. Az első három hétben még nagyon vidám volt az egész, nem is voltam egyáltalán rosszkedvű, mert kiadták a három hét szabadságomat – addig a szabadságomat töltöttem. Aztán kiderült, hogy nem fog ez olyan hamar véget érni, akkor utána kicsit magam alatt voltam pár napig, de most már egy kicsit jobb. Akkor lesz igazán jó, hogyha az ember visszamehet, és dolgozhat megint normálisan.

– *Átlagosan kéthetente tudtál hazamenni. Milyen érzés most huzamosabb ideig otthon lenni a családdal?*

– Az a furcsa, hogy tényleg nagyon sokat vagyunk együtt, és ez jó egyébként. Ilyen sok időt évek óta nem töltöttünk együtt. Sok mindent rendbe tettem a kertben, tettünk-vettünk, próbáltuk

hasznosan eltölteni az időt. Az nagyon rossz lett volna, hogyha csak ülünk a fotelban, nézzük a tévét, akkor megkukultunk volna. Nem is tudom, hogy éltük volna túl, ha a panellakásba lettünk volna bezárva, itt azért mégis ki lehet menni az udvarra. Mostanában azt szoktuk csinálni, hogy lépésszámlálóval sétálgatunk a kertben és lemérünk távolságokat.

– *Miben különbözik a mostani attól az élettől, amit a családtól külön töltöttél?*

– Az az igazság, hogy bizonyos szempontból nem különbözik, mert a feleséggel például mindennap beszéltem Skype-on, és most is sokat beszélgetünk itthon. Különbség, hogy például sokkal többet beszélek a kisebbik lányommal. Amit eddig bután csináltam, hogy a gyerekeimmel nem is nagyon beszéltem az interneten keresztül, hanem csak amikor hazajöttem, és ez nem biztos, hogy okos dolog volt. Amiben más, hogy itthon a ház körül elég sok mindent rendeztettem, gazoltam, összegereblyéztem a szemetet, szóval kezd kicsit jobban kinézni a kert. Talán még egy picit többet tévézünk, próbáljuk kiböngészni, hogy van-e egy-két jó film. Vannak műsorok, amiket még mindig nem untunk meg.

– *Milyen nehézségekkel jár számodra az, hogy elveszítetted a munkádat?*

– Az embernek van egy olyan rossz érzése, hogy mihez kezdjek, ha ez így marad? De a mi helyzetünk, akik Ausztriában dolgozunk, speciális: ugyanazt csináljuk, mint akik itthon dolgoznak a szakmában; annyi a különbség, hogy mi jobban keresünk. De az ember úgy van vele, hogy szeretném ezt megbecsülni, meg szeretném ezt minél tovább csinálni, ha már egyszer sikerült jó helyet találnom. Tehát ilyen szempontból rossz, hogyha esetleg itthon ragadok... ilyenek is megfordulnak a fejemben, akkor hová fogok menni dolgozni... és akkor ott sokkal kevesebbet fogok keresni. Érdekes dolog külföldön dolgozni: sehová sem tartozunk. Ausztriában minket is egy kalap alá vesznek az egyéb bevándorlókkal, Magyarországon viszont sokan irigykednek a keresetünkre, csak az árnyoldalát nem látják, hogy mibe kerül azt megszerezni.

Lelkileg viseli ez meg az embert, a rossz érzés, hogy én nem hibáztam, nem csináltam semmi butaságot, tehát ez az egész helyzet nem a mi hibánk, hogy most munkanélküliek lettünk. És egyébként azt mondják, hogy a II. világháború óta nem volt ennyi munkanélküli Ausztriában, rettentő sok ember jár ugyanebben a cipőben. (...) Igazából úgy küldtek el minket, hogy most mindenkinek felmondtak (tehát az összes dolgozónak), és ígéretet kaptunk arra, hogyha vége lesz a veszélyhelyzetnek, akkor mindannyiunkat visszavesznek. Elvileg ezt azért csinálták, hogy nekik addig ne kelljen semmit fizetni, mármint munkaadóként, hanem majd fizeti helyettük az állam a munkanélküli segélyt.

Elvileg most ez van, reméljük, hogy betartják az ígéretüket.

***

Labodics Eszter interjúja egy többgyermekes édesanyával (részletek)

– *Milyen hatással volt rád emocionális szempontból a koronavírus által okozott helyzet?*

– Ez sok szempontból bonyolult kérdés. Azt gondolom, hogy az elején kicsit bepánikoltam. Ugye nagyon rossz hírek érkeztek, például Olaszországról, ami mindig is nagyon közel állt a szívemhez, mindig is nagyon szerettem volna ott élni, ott lakni, vagy csak úgy elmenni oda, érezni azt az életérzést, ami ott van, és ezért én is bepánikoltam. Féltettem a szüleimet, a gyerekeimet. Folyton az járt a fejemben, hogy milyen lenne, ha egyszer csak elkapnák, és akkor nem lehetnék ott velük, hanem egyedül kellene a kórházban ezt végigcsinálniuk – főleg, hogy van egy tízéves kisfiam, aki nagyon-nagyon anyás. Nagyon meggyötört lelkileg a helyzet,

éjszaka sokszor alig aludtam, mert az ezzel kapcsolatos gondolatok jártak a fejemben, és sírtam. Tulajdonképpen, ha végiggondolom, mostanra már megnyugodtam ebben a dologban.

– *Milyen hatással van a karantén rád mint anyára?*

– Úgy gondolom, hogy nagyon jó hatással lenne rám, ha nem kellene dolgozni (...), nagyon-nagyon boldog lehetnék, hogy itthon lehetünk, együtt tudunk lenni, főzünk, játszunk. Lenne idő takarítani, megcsinálni a lakást úgy, ahogy szeretném, nagyon jó lenne. Így, hogy dolgoznunk kell, így már nem annyira jó, mert állandóan azt érzem, amit a mindennapokban is, hogy soha semmire nincs idő. Annak ellenére, hogy itthon vagyunk, nincs elég időnk egymásra, hiszen a nagyok tanulnak, a kicsit meg nyüstölni kell állandóan, hogy valamit csináljon, közben mi pedig dolgozunk, és úgy érzem, hogy úgy rohannak el a napok, hogy igazán nem töltöttünk elég érdemi időt együtt. Az a furcsa helyzet állt elő, hogy bár mindenki itthon van, ugyanolyan stresszes rohanásban vagyunk, mint amikor mindenki ment a saját útján. Egyetem, középiskola, munka, általános iskola – ugyanolyan helyzetben vagyunk, csak mindezt most otthonról csináljuk.

– *Milyen hatással van a bezártság érzete rád és a családotra?*

– Mindegyikünk máshogy éli meg. Van egy egyetemista lányom, akit egyik pillanatról a másikra hazarendeltek vidékről, szerintem ő éli meg a legrosszabbul. Most találta meg a saját közegét, barátai vannak, és most egyszer csak, egyik pillanatról a másikra ebből kiszakították. Azt gondolom, hogy ez a pár hónap az ő legjobb időszakából lett kitépve, úgyhogy teljes mértékben megértem őt. A kisebbik lányom érettségizik, rá jó hatással van, mert eleve egy stresszes helyzetben volt. Ezt ugye mindenki átélte, hogy a gimnázium utolsó éve az egyik nagyon nehéz időszak az emberi kapcsolatokban is. Abban, hogy megtaláljuk egymás társaságát úgy, hogy ne bántsuk egymást. Sajnos ő is inkább az áldozattípusok között van, és sokkal érzékenyebb annál, hogy ezt jól viselje. Bizonyos szempontból a kisfiamra is jó hatással van, mert ő se szereti annyira az iskolát, a diákokkal és a tanárokkal sincs túl jó kapcsolata. Viszont abból a szempontból rossz neki, hogy mivel mi is dolgozunk, a lányok pedig tanulnak, nagyon sokszor egyedül van. Ennek hatására sokszor elkezd a kütyüözést, észre se veszem, és már megint ugyanazt csinálja. Tehát annak ellenére, hogy mindannyian itthon vagyunk, nagyon sokszor magányos, és ez egy nagyon rossz dolog. Főleg, hogy még tanulnia is kéne, ezért sokkal több benne a feszültség. És persze nagyon sokan mondják, hogy ilyenkor el kell engedni, nem szabad nyüstölni a gyereket, meg csak rosszat teszünk vele, és ez így is van, de amikor el kell küldeni a feladatokat az iskolába, akkor ezt mégsem tehetem meg. Szívem szerint azt mondanám, hogy hagyjuk a fenébe, és majd együtt megtanuljuk, de ugye nem tudom megtenni, és ez rossz érzést szül bennem is, és persze benne is. Én magam nagyon jól élem meg azt, hogy otthon kell dolgoznom. A kisebb lányomhoz hasonlóan én is inkább egy ilyen itthoni típus vagyok. Rájöttem, hogy nagyon jól ellennék, ha itthon kéne dolgoznom egész életemben, úgyis sokat telefonálok, tehát még magányos se lennék. Élvezem, hogy a gyerekeim körülöttem vannak. Komolyan felmerült bennem, hogy otthon fogok dolgozni ezentúl, és nem is megyek többet vissza az irodába, hanem egyedül folytatom tovább. Úgy érzem, hogy most, hogy már nem vagyok pánikhangulatban, teljesen jó hatással van rám.

– *Milyen hatással van a karantén a gyermekeiddel való kapcsolatra?*

– Azt gondolom, hogy a nagyokkal nem sérül a kapcsolatunk, mert szeretünk együtt lenni, és jól meg tudunk mindent beszélni. Velük talán többet tudok beszélgetni, szóval én azt gondolom, hogy jó kapcsolatunk van. A kicsivel szemben viszont nagyon rossz ez a helyzet. Egyszerűen nem tudok vele annyi időt tölteni, mint amennyit ő szeretne. Kicsit még önállótlán, jobb lenne,

ha több érdemi időt tudnék rászánni arra, hogy vele legyek, de egyelőre nem érzem magamat képesnek arra, hogy ezt meg tudjam lépni. Így is azt érzem, hogy nem elég a 24 óra arra, hogy mindent megcsináljak.

– *Mi a véleményed, milyen hatással van a karantén a gyermekeidre?*

– Az egyetemista lányom nagyon nehezen szokta meg, hogy itthon kell lennie, és hogy elszakították a barátaitól. Csak az egyikkel tud találkozni, vele is nagyon ritkán, csak interneten tudják tartani a kapcsolatot. Sokszor teljesen magába fordul emiatt, és dühös, de nem ránk, hanem erre a helyzetre. Megértem, és teljesen normálisnak gondolom, hogy ez így van, és tényleg én is sajnálom. Ugyanakkor viszont azt gondolom, hogy mégiscsak jót tesz neki az, hogy velünk van, hogy együtt van a tesóival, a kistesója is szereti, meg örül neki, a középsőnek is fontos, hogy ő ott van, és ebben a helyzetben bölcsességeket oszt meg vele, meg tapasztalatokat. Én azt gondolom, hogy neki van talán a legnehezebb kettős helyzete: valamilyen szempontból jó hatással van rá, egy más szempontból meg kifejezetten negatív az életében ez az egész. A középső érettségizik, ami szintén egy nehéz helyzet, mert valamilyen szinten magára van hagyatva, ugyanakkor viszont nagyon nagy könnyebbség, hogy nincsen szóbeli, ami őt leginkább stresszelte volna. Végiggondolva, szerintem nyugtató hatással volt rá, hogy itthon maradhat velünk, főleg úgy, hogy a legidősebb gyerek is itthon volt. Reménykedem benne, hogy ez az érettségi eredményeire is jó hatással lesz. A kisfiammal kapcsolatban már említettem, hogy jó hatással van rá ez a helyzet. Nagyon zárkózott gyerek, az osztálytársaival és a tanáraival is nehezen jött ki. Viszont az nagyon érdekes, hogy neki most online vannak megtartva a pszichodráma foglalkozásai, amikre eddig személyesen vittük, és amikor kijön az online foglalkozásról, ami kétórás, eszméletlen, hogy milyen felszabadult és boldog! Ehhez képest, amikor ugyanilyen online találkozója van az iskolai osztályával, akkor meg lenémítja magát és feszült. Végiggondolva, úgy látom, hogy sokkal jobban bezárkózik a kisfiam, mintha nem lenne karantén. Tehát azzal együtt, hogy ő ezt tulajdonképpen élvezi, kifejezetten rossz hatással van rá, nem akar kimozdulni. Sokszor játszani sem akar másokkal együtt, hanem csak ilyen magába forduló játékokat. Mégiscsak talán rá van a legrosszabb hatással, és ő még talán kicsi is ahhoz, hogy túltegye magát ezeken a dolgokon, vagy megértse őket. Valószínűleg nem is érzi, hogy mi a problémám ezzel az egészszel. Tulajdonképpen ő van a legrosszabb helyzetben.

– *Hogyan birkóztok meg közösségileg az online oktatás jelenségével?*

– Hát ez egy nehéz kérdés. Természetesen mind a három gyerek teljesen más platformon tanul, még véletlenül sem ugyanaz a rendszer, és sokszor egyszerre, tehát gyakorlatilag három számítógép kéne nekik, plusz kettő nekünk, akik dolgozunk. Majdnem megoldhatatlan a helyzet, hiszen csak négy számítógépünk van, úgyhogy izgalmasan cserélődnek a számítógépek egymás között. A nagylányomnak órái vannak, és azt gondolom, hogy teljesen jól vette az ezzel kapcsolatos akadályokat, azzal együtt, hogy nem tudom, mennyire értékes az az információhalmaz, amit online meg tud kapni. Ugyanakkor talán az emberi kapcsolataival a tanáraival szorosabbá tudnak válni azáltal, hogy együtt átvészelnek egy ilyen helyzetet. A kisebbik lányomnak gyakorlatilag egy-két órától eltekintve nem volt oktatása, hanem teljesen magukra voltak hagyva, hogy egyedül készüljenek fel az érettségire. Az ő esetében gyakorlatilag nem is beszélhetünk online oktatásról. A kicsi fiamnak pedig ennél szörnyűbb, hogy ppt-eket küldenek neki, és abból kéne megtanulnia a tananyagot, meg felkészülnie az órákra... szörnyű. Azt gondolom, hogy ez szörnyű. Abszolút nem érdekli, nem tudja feldolgozni, nem tudja felrázni a dolog. Az, hogy órákon keresztül mered egy képernyőre, nem csodálom, hogy nem köti le. Azt gondolom, hogy ez nem online oktatás, hanem csak egy ilyen

mondvacsinált szenvedés. És az, hogy nincsen személyes kapcsolatuk a tanárokkal meg a többi gyerekekkel, ez a ridegtartás, én nem gondolom, hogy ez egy általános iskolás gyerekeknek való. Ugyanakkor pedig valahol... ő meg örül neki, hogy nem kell bemenni.